

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודת פורים תש"פ לפ"ק

יצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף קנ"ב-ב

[שהלך משם דניאל], הקדוש ברוך הוא ודניאל נבוכדנצר. הקדוש ברוך הוא אמר ליזיל דניאל מהכא דלא לימרו בזכותיה איתנצל. ודניאל אמר איזיל מהכא דלא ליקיים בי פסילי אלהיהם תשרפון באש [דנבוכדנצר עשאו אלוה]. ונבוכדנצר אמר יזיל דניאל מהכא דלא לימרו קלייה לאלהיה בנורא. ומניין דסגיד ליה, דכתיב (דניאל ב-מו) באדין מלכא נבוכדנצר נפל על אנפיהי ולדניאל סגיד [והוה ליה כפסילי אלהיהם, שהמקרא הזה היה צווח עליהם לשורפון, לכך היה מתירא] ע"כ. ומבואר מזה דנבוכדנצר לא רצה שיהא דניאל נוכח במעמד זה של הצלם, ושלח אותו בשליחות לזמן ארוך שלא יספיק לחזור לחנוכת הצלם (יד רמה שם).

ואם כן דניאל לא היה לו שום שייכות לאותו הצלם, שלא היה אז בבבל כלל. ולא עוד אלא שזה היה מעצת ה' שלא יהיה בבבל, כדי שיתעלה זכותם של חנניה מישאל ועזריה שבזכות עצמם ניצלו. ומעתה אסתר שהיתה נביאה השיגה גם כן מה שראה מרדכי, שהגזירה באה בשביל שהשתחוו לצלם, על כן שלחה לו דניאל, שלא היה לו שום קשר וידיעה עם הצלם ההוא, ששניהם יחדיו יעוררו זכות לישראל. ודומיא למשה רבינו בחטא העגל, שלא היה אז למטה בארץ אלא בשמים, ועורר רחמי ה' להציל כלל ישראל מכלייה עבור החטא.

*

אמנם יש בזה עוד יותר, דאיתא במדרש (שהש"ר ז-טו) כמה היה נבוכדנצר מפתהו לדניאל ואומר לו, אין אתה משתחוה לצלם שיש בו ממש, בא וראה מהו יכול לעשות ומעצמך תשתחוה לו. מה עשה אותו רשע, נטל ציצו של כהן [שהיה כתוב עליו שם המפורש] ונתנו לתוך פיו של

ותקרא אסתר להתך וגו' ותצוהו על מרדכי וגו' (אסתר ד-ה). בגמרא (מגילה טו.) אמר רב התך זה דניאל, ולמה נקרא שמו התך, שחתכוהו מגדולתו [בימי אחשורוש, שהרי בלשצר השליטו תלתא במלכותו, וכן דריוש המדי וכו', וכן כורש וכו', וכשמלך אחשורוש חתכו מגדולתו]. ושמואל אמר שכל דברי מלכות נחתכין על פיו ע"כ. ויש להבין למה שלחה דניאל דייקא.

ויש לומר דהנה בגמרא (שם יב.) איתא שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחאי מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה. אמר להם אמרו אתם, אמרו לו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע. אם כן שבשושן יהרגו שבכל העולם כולו אל יהרגו. אמרו לו אמור אתה, אמר להם מפני שהשתחוו לצלם [בימי נבוכדנצר]. אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר [איך זכו לנס], אמר להם הם לא עשו אלא לפנים [מיראה] אף הקדוש ברוך הוא לא עשה עמהן אלא לפנים ע"כ. והיינו שנבוכדנצר עשה פסל וצוה לכל בני מדינתו להשתחוות לו, ומי שלא יעשה כן יושלך לכבשן האש, וחנניה מישאל ועזריה סירבו והושלכו לאש, ונעשה להם נס שלא נשרפו, ושאר ישראל השתחוו לו ונתחייבו כליה.

והנה בגמרא (סנהדרין צג.) שאלו דניאל להיכן אזל [כשהושלכו חבריו לתוך כבשן האש שלא הושלך עמהם], אמר רב למיכרא נהרא רבא בטבריא [לחפור ולהוציא נהר בטבריא וכו'], ושמואל אמר לאתויי ביזרא דאספסתא [להביא זרע של עשב שהוא מאכל בהמה שלחו נבוכדנצר, הכי הוה קים להון]. ורבי יוחנן אמר לאתויי חזירי דאלכסנדריא של מצרים. תנו רבנן שלשה היו באותה עצה

ועבדתם שם אלהים מעשה ידי אדם' (היינו של נבוכדנצר),
ואמרה תורה 'אשר לא יראון ולא ישמעון ולא יאכלון ולא
יריחון', אך לא אמר 'ולא ידברון', כי הצלם הלז דיבר. אבל
אף שתראו שידברון, בל תדמו ח"ו הואיל כי כן אם כן יש
בו ממש ותעבדו אותו בראותכם הפלא הזה. חלילה
וחלילה לחשוב כן, רק 'ובקשתם משם את ה' אלקיך',
פירוש, כי תדרוש גם במעשה הצלם, אשר יש בתוך פיו שם
ה' אלקיך, 'ומצאת', היינו שתמצא כי הקול הדיבור היה
משם הקדוש שבציץ, שאחרי זה משכהו אחריו דניאל בפיו,
'כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך' שמסר דניאל נפשו
ודרשו בכל לבבו ודפח"ח.

וכיון דליכא מידי דלא רמיזי באורייתא, שהפסוק הזה
מרמז על הצלם של נבוכדנצר, אשר דניאל קיים
ובקשתם משם את ה' אלקיך, שביקש למצוא ולהוציא
משם את ה' שבפיו, ודניאל הוא 'התך', על כן נרמז שם
בסופי תיבות א'ת ה' אלקיך, אותיות 'התך', כי הוא ביקש
ומצא שם את ה' שהיה בתוך פיו. וכמו כן ראשי תיבות
'ומצאת כ'י ת'דרשנו, עולה גם כן כמנין 'התך' עם הכולל.

ובזה יתבאר גם כן מה שהעיר שם בבעל הטורים,
שהכתוב אומר ועבדתם שם אלהים, ולא אמר
אלהים 'אחרים' כמו בשאר מקומות ע"ש. ונראה דאיתא
בתוספות (עבודה זרה ג. ד"ה שלא) אומר רבינו תם דצלם
דנבוכדנצר לאו עבודת כוכבים הוא, אלא אנדרטי עשוי
לכבוד המלך. ובהכי ניחא דנקט גבי אברהם שלא עבד
עבודת כוכבים ובחנניה מישאל ועזריה שלא השתחוו
לצלם. וניחא הא דאמרין בפרק אלו נערות (כתובות לג.)
אלמלי נגדו לחנניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא, ואילו
היה עבודת כוכבים ממש, חס ושלום כי מדאגת שום יסורין
שבעולם לא היו משתחווים לצלם וכו'. ועוד ראייה מפ"ק
דמגילה (יב.) מפני מה נתחייבו שונאיהם של ישראל כלייה
מפני שהשתחוו לצלם וכו', הם לא עשו אלא לפנים. ואם
היתה עבודת כוכבים היה להם למסור עצמן על קידוש
השם ע"כ. וכיון שהכתוב הזה בא לרמז על צלם של
נבוכדנצר שלא אוכל ולא שותה ולא שומע אבל מדבר,
וצלם זו לא היה עבודה זרה ממש אלא אנדרטי, על כן לא
קראו 'אלהים אחרים' כמו בשאר עבודה זרה, אלא
ועבדתם שם אלהים. ואמר ועבדתם שם אלהים 'מעשה ידי
אדם', דכיון שזה רומז על הצלם שעשה נבוכדנצר, ומזה
נתהוה הנס של פורים על ידי 'מירדכי א'סתר ד'ניאל ר"ת

הצלם, וכינס כל מיני זמרים שהיו משבחים לפניו, והיה
אומר הצלם אנכי ה' אלקיך [מחמת השם הקדוש שהיה
בפיו]. כיון שראה דניאל כן, אמר לנבוכדנצר, אין אתה נותן
לי רשות לעלות ולנשק את הצלם שלך על פיו, אמר לו
נבוכדנצר, ולמה על פיו, השיב לו דניאל משום שהוא מדבר
כל כך יפה, מיד נתן לו רשות לנשקו. ויעל דניאל בסולם אל
פיו של הצלם, והשביע את הציץ שבפיו ויאמר לו, בשר
ודם אני ושלוcho של הקב"ה אני, אנא הזהר שלא יתחלל בך
שם שמים וגו'ר אני עליך שתבוא אחרי, בא לנשקו והוציא
בלעו מתוך פיו. כאשר ירד נתכנסו שוב כל מיני זמרים, והיו
משבחים לפני הצלם ולא היה עושה כלום, באותה שעה
הפיל הרוח את הצלם ע"ש.

ובלקוטי תורה להאר"י ז"ל (פרשת נח) וז"ל נבוכדנצר עשה
הצלם בכח השמות הקדושים, לקח הציץ של
כהן גדול שהיה חקוק בה שם המפורש ונתן אותו בפיו
הצלם, והיה אומר אנכי ה' אלקיך, והיה אומר אמת כי שם
המפורש שבו היה מדבר, והם היו טועים וחושבים שהצלם
היה מדבר זה. ומה עשה דניאל, עלה על ראשו בסולמות
שהביאו לו, שהיה אומר שרוצה לנשקו. וכשנשקו הוציאו
מפיו, ומיד שהוציאו מפיו מיד נפל כי לא היה יכול לעמוד,
כי היה ארכו ס' אמה ורחבו ו' אמה, אלא בכח שם
המפורש. ועל זה אמר (ירמיה נא-מד) ופקדתי על כל בבבל, כי
בל היה עבודה זרה של נבוכדנצר, ועל זה אמר (שם)
והוצאתי את בלעו מפיו, שהוא שם המפורש שהיה תוך פיו
ע"כ. - וזהו שאמרו שישראל השתחוו רק לפנים, כי בשעה
שהם השתחוו להצלם, הרי באמת הם השתחוו לשמות
הקדושה שיצאה מהציץ שהוא קודש לה', והיו רק כנתכוין
לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה (עיין קידושין פא:).

ומה מתוקים הם דברי הגר"א (הובא בהמאור הגדול פ' ואתחנן)
לבאר הכתובים, והפיץ ה' אתכם בעמים וגו',
ועבדתם שם מעשה ידי אדם עץ ואבן, אשר לא יראון ולא
ישמעון ולא יאכלון ולא יריחון, ובקשתם משם את ה'
אלקיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך (דברים ד-כו).
וקשה מדוע לא אמר הקרא גם כן 'ולא ידברון', שאין לו
חוש הדיבור. אך לפי מה שנתבאר בדברי המדרש הללו,
מצינו בעבודת גילולים של נבוכדנצר שהיה מדבר וקורא
בגרון 'אנכי ה' אלקיך', אך לא שיש בצלמו של נבוכדנצר
ממש ח"ו, רק שם המפורש שבציץ היה מדבר בו. וזאת
רמזה לנו התורה הקדושה, כי בעת שיפיץ ה' אתכם בגולה

אד"ם, על כן אמר שמחטא זה נתהוה אחר כך ה'מעשה' של פורים שהוא ידי אדם'.

*

והנה שינה הכתוב כאן לקרוא לדניאל בשם התך, ולא בשמו המפורסם דניאל. ונראה כי הנה לרב נקרא התך לפי שחתכוהו מגדולתו, ולשמואל שכל דברי מלכות נחתכין על פיו. ובפשטות הם פליגי במשרה של דניאל מן הקצה אל הקצה, ובאמת אנן ידעינן כי אלו ואלו דברי אלקים חיים. ויש לומר בכוננת שמואל שכל דברי מלכות נחתכין על פיו, קאי על מלכות שמים, כי צדיק גוזר והקב"ה מקיים, והקב"ה גוזר וצדיק מבטלה, וכמאמרם (מועד קטן טז:) לי דבר צור ישראל (שמואל ב כג-ג), אני מושל באדם, מי מושל בי, צדיק, שאני גוזר גזירה והוא מבטלה ע"כ. ודניאל בגודל צדקתו, 'כל דברי מלכות', גזירה ודיבור קשה של מלכות שמים, היו נחתכין על פיו, שהיה מבטלה. ויתכן שכל זמן שהיה מיושבי המלכות בראשונה אצל נבוכדנצר הרשע, אמר הכתוב (משלי כט-ב) מושל מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים (חולין ד:), היה לו זה למניעה מלהגיע לגודל מדריגתו, אבל אחר שחתכוהו מגדולתו, היה יותר פנוי לעבודת קונו, ומאז כל דברי מלכותא דרקייע היו נחתכין על פיו. ולכן שלחה אסתר אותו דייקא, לומר למרדכי גודל מעלתו שהוא 'התך', ובכחו לבטל מה שהקב"ה גוזר למעלה, שכל דברי מלכות נחתכין על פיו.

*

אמנם לפי זה הוי להו לקוראו בשם 'חתך', ולמה חילפו אותו לשם 'התך'. ונראה על פי מה שכתוב בפרי עץ חיים (שער קריאת התורה פ"ה), כי לא עזב'ת דורשיך ה', סופי תיבות תכ"ה וכו'. וכל המכוין בו ניצול מאדם רע כל היום ע"כ. ומבואר בספר הכוונות מהאריז"ל, כי משה רבינו הרג את המצרי בשם תכ"ה, שהוא שם כה"ת שם השמיני מע"ב שמות, שיוצא מראשי תיבות הפסוק (תהלים קנ-ה) כ"ל היצשמה ת'הלל. לכן כאשר אמר משה לדתן ואבירם (שמות ב-ג) ויאמר לרשע למה תכה רעך, הנה הזכיר שם תכ"ה שבו הרג את המצרי, ענה לו הרשע 'הלהרגני אתה אומר כאשר הרגת את המצרי', פירוש האם גם אותי אתה רוצה להרוג בשם תכ"ה כאשר הרגת את המצרי בשם זה.

והנה בענין שם זה מצינו עוד במגלה עמוקות (פרשת שמות) על הפסוק ויאמר לרשע למה תכה רעך, כי שם

תכ"ה נוטריקון ת' כוחות ה'טומאה, לרמוז ששם זה מבטל בקדושתו ת' כוחות ה'טומאה של עשו בסוד מה שכתוב (בראשית לב-ז) וגם הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו. נמצא שיש בשם זה שתי סגולות, סגולה אחת שהמכוין בשם זה ניצול מאדם רע כל היום, סגולה ב' שאפשר להכניע בשם זה ת' כוחות הטומאה של עשו.

ובספר פתח עינים להגה"ק החיד"א זצ"ל (ברכות סא:) כתב בשם המקובל האלקי הרמ"ז (סוף פרשת משפטים), וכן כתב בכסא מלך על התיקונים (הקדמה י:), לבאר מה ששינו בגמרא בענין מיתתו של רבי עקיבא (ברכות סא:). בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה זמן קריאת שמע היה, והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל והיה מקבל עליו עול מלכות שמים, אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן, אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו, היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד, יצתה בת קול ואמרה אשריך רבי עקיבא שיצאה נשמתך באחד. ולכאורה אינו מובן כלל מה שאמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן'.

וביאר על פי דברי האריז"ל, שמשה רבינו הרג את המצרי בשם תכ"ה, והנה שם תכ"ה רמוז בסופי תיבות הפסוק (דברים ו-ה) ואהבת א'ת ה' אלקיך, ואם היה רבי עקיבא מכוין בשם זה, אז היה יכול להרוג את הרשעים הללו שהוציאו אותו להורגו, כמו שהרג משה רבינו את המצרי בשם זה. לכן כאשר ראו תלמידיו שהוא מאריך באחד ואינו ממשיך לומר 'ואהבת את ה' אלקיך', שאלו אותו רבינו 'עד כאן', כלומר מדוע אתה אומר רק עד כאן בהיותך מאריך באחד, הלא אם תמשיך לומר פסוק ואהבת שמרומז בו שם תכ"ה, אז תוכל להרגם ולהנצל מהם. על כן ענה להם רבי עקיבא 'כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי מתי יבוא לידי ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו'. כלומר הן אמת שיש בכחי להרגם בשם תכ"ה, אך אין ברצוני להינצל מהם על ידי שימוש בשם, כי כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה מתי כבר אזכה לקדש שם שמים עכדה"ק. נראה בדברי יחזקאל (אגדות ברכות שם) שמביא ששמע פירוש זה מחמיו זקיניו הגה"ק בעל ישמח משה זי"ע.

והנה מרדכי הצדיק הוצרך לישועה פרטי להנצל מהמן הרשע, והוצרך לישועה כללית לבטל כחות הטומאה

כח שם תכ"ה שהיה אצל דניאל. ולכן אמרה אסתר למרדכי לעורר ישראל, לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן, וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו וגו', ובכן אבוא אל המלך אשר לא 'כדת', כאשר אין אתנו כחו של 'התך' שמעורר שם תכ"ה, וכאשר אבדתי אבדתי. וכיון שהנס של פורים הוא נצחי, להכניע את כחות הטומאה גם לעתיד, על כן ותכתוב אסתר (אסתר ט-כט) יש ת' גדולה, לרמוז שבקריאת המגילה שנכתבה על ידי אסתר אנו מכניעים את הת' כחות הטומאה.

וייש להוסיף עוד, כי הנה אסתר נקראת הדסה, וכמו שנאמר (אסתר ב-ז) ויהי אומן את הדסה. ואמרו (מגילה יג.) למה נקרא שמה הדסה, על שם הצדיקים שנקראו הדסים. וכו' ע"ש. הרי שנקראת על שם הריח הטוב שיש בהדסים. וכמו כן מרדכי נקרא על שם מר דרור (שמות ל-בג), וכמו שאמרו חז"ל (חולין קלט.), והוא גם כן מסימני ריח הקטורת. והנה אמרו (ברכות מג.) מנין שמברכין על הריח שנאמר כל הנשמה תהלל י-ה, איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו הוי אומר זה הריח ע"ש. ואם כן פסוק זה כל הנשמה תהלל שממנו יוצא שם תכ"ה, שורשו מן הריח שהנשמה ניהנית ממנו, ועל כן מרדכי ואסתר, מר דרור והדסה, מכוונים להביא ישועת ישראל משם תכ"ה להנצל מאדם רע זה המן, וארבע מאות כחות הקליפות שעמו.

*

ויודע הדבר למרדכי ויגד לאסתר המלכה, ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי וגו', ויכתב בספר דברי הימים לפני המלך (אסתר ב-בג). וחז"ל (אבות ו-ו) למדו מזה, שכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם ע"ש. והגה"ק בעל אמרי אמת מגור זצ"ל כותב (במכתבי תורה סימן יט), דלכאורה מה השבח העצום הזה להביא גאולה אם אינו מתלבש בטליתו של חבירו, ולא עוד אלא שהיא מהמ"ח דברים שהתורה נקנית בהם. ואפשר על פי המבואר בגמרא (סנהדרין פט.) כי הנגלה לנביא ברוח הקודש, נודע גם לנביאים אחרים ע"ש. וכיון שאסתר ברוח הקודש נאמרה שנאמר ויודע הדבר למרדכי (מגילה ז.), כן נודע מיד לאסתר שנחשבת ממ"ח נביאות (שם יד.), ומרדכי הגיד לה, כי לא ידע עוד שהיא נביאה, על כן היתה יכולה לומר בשם עצמה למלך, ועם כל זה נהגה טובת עין במרדכי, זה הטובת עין הביא גאולה לעולם. וכן בקנין תורה, צריך לתלמיד חכם שלא

של המן שעורר חמת המלך למעלה לכלות את ישראל. ודניאל עולה בגימטריא המן, כי הוא זה לעומת זה לבטל כחו על ידי שיעורר שם תכ"ה, שהם אותיות התך. ועל כן שלחה אסתר את דניאל למרדכי וקראה אותו בתואר 'התך', שהוא שולט על שם תכ"ה, שסגולתו להנצל מאדם רע, ובכחו לבטל את כחות של טומאה של המן זרע עשו.

שוב ראיתי מובא מספר אורה ושמחה (מהרה"ק מבארנוב זצ"ל) דמפלת המן היה על ידי שם כה"ת שהוא מסוגל להשפיל ולהכניע את הרשעים, ובשם זה הרג משה את המצרי כנודע, ועל כן היה נס פורים בחודש אדר דייקא, על פי מה שכתב בבית יוסף (אר"ח סימן תכב) בשם שבלי הלקט דפסוק כל הנשמה תהלל י-ה (תהלים קנ-ו) הוא נגד חודש אדר, ולכך כופלין אותו לעומת חודש העיבור ע"ש, והנה ראשי תיבות כ"ל ה'נשמה ת'הלל הוא שם כה"ת ה'נ"ל, ועל כן גם מפלת המן היה בחודש אדר, אשר לעומתו הוא פסוק ה'נ"ל כל הנשמה תהלל י-ה, שממנו יוצא שם ה'נ"ל עכ"ד. [אחר זה הראוני במגלה עמוקות (ואתחנן אופן קצה) שכתב כן, כי זהו הסוד ששלחה אסתר המלכה את התך, רזא דמלתא אסתר ראתה בקום עלינו אדם רע בליעל (תהלים קכ-ב) שהוא המן, צריכין אנו להנצל מן אדם רע בזה השם שהוא התך בצירוף אתוון וכו', וזהו הסוד שכל דברי מלכות נחתכין על פיו ע"כ. וברוך שכוונתי לדעת גדולים. ועיין בני יששכר (כסלו ב-לד)].

*

והנה התחלת הנס היתה בהריגת ושתי, אשר על ידי זה באה אסתר לבית המלכות, ואמר הכתוב ויאמר המלך לחכמים וגו' כדת מה לעשות במלכה ושתי וגו', ויאמר ממוכן וגו', ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה (אסתר א-יט). וכתבו בתוספות (מגילה יב: ד"ה ממוכן) דאיתא במדרש שממוכן זה דניאל ע"ש. ואם כן התחלת מפלת המן היתה גם כן על ידי דניאל שיעץ להריגת ושתי, אשר על ידי זה באה אסתר לבית המלכות, ודניאל זה התך, שעורר עליהם שם תכ"ה שזה מבטל כחות הרע. וזהו שדנו אז 'כדת' מה לעשות במלכה ושתי, 'כדת' עולה עם הכולל כמו שם 'תכה', ומה לעשות בזה במלכה ושתי.

והנה לא מצינו אחר זה שהתך המשיך לדבר עם מרדכי, ובתוספות (בבא בתרא ד. ד"ה שכל) כתבו, שהרגו המן על שהיה משיב דברים בין אסתר למרדכי ע"ש. אם כן נתבטל

יהיה עין רעה במשנתו של חבירו, ולכן מי שנוהג טובת עין לחבירו גם במה שיוודע מעצמו, לזה נקנה התורה ע"כ.

וייש לומר שעל זה רימזו הכתוב (מלאכי ג-טו) אז נדברו יראי ה' איש את רעהו, ויקשב ה' וישמע, ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו. והכוונה, שכאשר האדם משיג דבר מעצמו, הן בנבואה והן בהשגת התורה, ואף על פי כן כששומע מאחר יש בו טובת עין לאמרו בשם חבירו, ואז נדברו יראי ה' איש את רעהו, שמוסר הדברים שיוודע מעצמו ומדבר אותו בשם רעהו, ויקשב ה' וישמע, הקב"ה מחשיבו מאד, עד ויכתב ספר זכרון לפניו, להביא אחר כך תשועה על ידו.

ועל כן אמר הכתוב, ויודע הדבר למרדכי וגו', ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי, אם כי ידעה זאת מעצמה, קיימה בעצמה אז נדברו יראי ה' איש את רעהו, למסור הדברים בשם מרדכי, לכן ויכתב בספר דברי הימים לפני המלך, היינו מלך מלכי המלכים הקב"ה, וכמו שנאמר ויקשב ה' וישמע ויכתב בספר זכרון לפניו.

*

כי איככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי ואיככה אוכל וראיתי באבדן מולדתי (אסתר ח-ו). ולכאורה יש בזה כפל לשון ושינוי לשון, שהתחיל בעמי וסיים במולדתי. ונראה כי הנה אנו אומרים (בתפלת ראש השנה) כי זכר כל היצור לפניך בא וכו', מעשה איש ופקודתו. והכוונה כי לכל אחד יש תפקיד מיוחד אשר עבורו הוא בא לעולם. והקב"ה מזמין לכל אחד סיבות שונות בכדי שיוכל להגיע להשלים את תפקידו, באיזה מקום הוא נולד, ובאיזה מקום הוא מתגדל, איזה אשה שהוא נושא, ומהו פרנסתו ועסקיו וכו', כי שם היא עיקר שלימותו בעולם. ובבוא יום הדין אשר זכר כל היצור לפניו בא, אז הקב"ה מביט על מעשה איש, מה הם מעשיו, ופקודתו מהו התפקיד שלו, אם הוא משלים בעולם שליחותו שעבור זה נולד.

והנה אסתר מן התורה מנין שנאמר (דברים לא-יח) ואנכי הסתר אסתיר (חולין קלט:). והכוונה היכן נרמז בהתורה התפקיד והנקודה אשר עבור זה נשלח אסתר לעולם הזה. ועל זה אמר ואנכי הסתר אסתיר, שתפקידה להיות לעזר להכלל ישראל בשעת שתהא הסתר פנים, ולהציל את ישראל מגזירת כליה. ולכן בכל יום ויום מרדכי

מתהלך לפני חצר בית הנשים, לדעת את שלום אסתר, ומה יעשה בה (ב-יא). וברש"י אמר מרדכי לא אירע לצדיקת זו שתלקח למשכב ערל, אלא שעתידה לקום להושיע לישראל, לפיכך היה מחזור לדעת מה יהא בסופה ע"כ. והיינו כי השיג מרדכי שזהו תפקיד שליחותה בעולם לפעול שם בבית המלכות לטובתן של ישראל.

וזהו שאמרה מרדכי לאסתר, כי אם החרש תחרישי בעת הזאת, רוח והצללה יעמוד ליהודים ממקום אחר ואת ובית אביך תאבדו, ומי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות (ד-ד). בטוח אני שלא יטוש ה' את עמו, וריוח והצללה יעמוד ליהודים ממקום אחר, אבל אתה לא השלמת שליחותך אם לא תכנס להמלך, ואבדת את כל התפקיד שעבורה באת לעולם, כי מי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות, אשר רק עבור זה הגעת להיות בבית אחשורוש. – ועל כן אמרה אסתר להמלך, 'כי איככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי', וזה הנוגע לעמי, ושוב המשיכה לומר 'ואיככה אוכל וראיתי באבדן מולדתי', התפקיד והשליחות שלי בעולם הזה אשר עבור זה נולדתי, אשר כל הימים שעברו עד עתה היו רק כדי להגיע לרגע זה, ואיך אאבד את תכלית מולדתי.

*

בגמרא (יומא כט.) למנצח על אילת השחר (תהלים כב-א), למה נמשלה אסתר לשחר, לומר לך מה שחר סוף כל הלילה אף אסתר סוף כל הנסים ע"כ. ויש להבין הלא אנו אומרים בתפלה (בברכת מודים) ועל נסיך שבכל יום עמנו. אך הענין הוא, כי ישנם נסים גלויים כמו יציאת מצרים, ויש נסים נסתרים בתוך הטבע שהם בכל יום עמנו. ותכלית הנסים הנגלים שנצטוינו לעשות להם זכרון, כתוב ברמב"ן (סו"פ בא) דמן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים, שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם ע"ש.

והנה נס פורים, היה נס נסתר מלובש בטבע, עם כל זה כל מי שיש בו דעת ישפוט שרק יד ה' עשתה זאת, מהריגת ושתי עד ישועתן של ישראל היה תשע שנה, בשנת שתים עשרה למלך אחשורוש, וכל המתבונן יכיר איך סידר ה' את הטבע להכין ישועתן של ישראל, וראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו, אימתי ראו, בימי מרדכי ואסתר (מגילה

על שם הפור', שלמפרע אנו רואים שמאז היתה זאת לטובה, וימי הפורים האלו לא יעברו מתוך היהודים.

*

בגמרא (מגילה טז.) כי הוה נקיט ואזיל בשבילא דבי המן, חזיתיה ברתייה דקיימא אאיגרא, סברה האי דרכיב אבוה והאי דמסגי קמיה מרדכי, שקלה עציצא דבית הכסא ושדיתיה ארישא דאבוה, דלי עיניה וחזת דאבוה הוא, נפלה מאיגרא לארעא ומתה. והיינו דכתיב (אסתר ו-יב) וישב מרדכי אל שער המלך, אמר רב ששת ששב לשקו ולתעניתו. והמן נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש, אבל על בתו וחפוי ראש על שאירע לו ע"כ. ובפשטות הגמרא מתכוונת להביא כאן בעיקר את סופו של הפסוק אבל וחפוי ראש, אלא שאגב זה מביאים גם את תחלת הפסוק, וישב מרדכי וגו', ואת דרשת רב ששת על כך.

ויש לומר עוד, דכיון שנשפך על המן עציצא דבית הכסא, היה אסור לו למרדכי להרהר בדברי תורה נגד צוואה וריח רע (ברכות כד:), ולא היה יכול להמשיך בתפלות תעניתו, על כן מיד אחר זה וישב מרדכי לשקו ולתעניתו. ויתכן שזה ששפכה בתו של המן עציצא דבית הכסא, היתה גם כן לתועלת למרדכי, דאמרו (שם) כי המונע עצמו מלהרהר בתורה במקום טינוף, שזוכה לאריכות ימים, ועליו הכתוב אומר (דברים לב-מו) ובדבר הזה תאריכו ימים ע"ש.

*

מרדכי מן התורה מנין שנאמר (שמות ל-כג) מר דרור, ומתרגמינן מירא דכיא ע"כ. והכוונה מהו שורשו וכחו של מרדכי שהיה בידו להעביר כחות הטומאה של המן, ועל זה אמר כי מרדכי הוא מר דרור, שהוא מסממני הקטורת, וקטורת מבטלת הטומאה, וכמו שאמר הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע דלכן נקרא 'מוזבח מקטר קטורת (שמות ל-א), הגם שלא היו זובחין עליו שום קרבן רק מקריבין קטורת, אך בקטורת נזבחו כחות הטומאה ע"כ. והנה סממני הקטורת הם י"א סימנים, ולכן היה כחו של מר דרור לתלות המן ועשרה בניו, אשר ביחד הם י"א.

וסגולת אמירת הקטורת היא גם כן לעצור מגפה, וכמו שנאמר (במדבר יז-יב) ויתן את הקטורת וגו' ותעצר המגפה. ובימינו אלו יש להזהר ביותר לקרוא פרשת הקטורת בכונת הלב, שלא ישלוט בנו החולי, ונהיה כולנו ברואים לעבודת בוראנו ית"ש. ■

יא.). ואז נתברר לעיני כל הנסים הנסתרים שעושה ה' בעולמו, ואין צריכין עוד לנסים נגלים ללמוד ממנה, ולכן אסתר היא סוף כל הנסים, כי מעשה זו של אסתר, יורה דרכו לעולמי עד להכיר ולהודות על הנסים הנסתרים שבכל יום. ובנס אסתר הגיעו לתכליתה להכיר הנסים הנסתרים. וזהו 'מגלת אסתר', שנתגלה כבר ההסתר, שיש השגחת ה' בתוך הטבע בנסים נסתרים.

וזהו שנאמר והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור (אסתר ט-כח), דאיתא בגמרא (פסחים ג.) רבי אבינא רמי כתיב (שמות ג-טו) זה שמי לעלם [לעלם חסר וי"ו, לשון העלמה] וזה זכרי לדור דור, אמר הקדוש ברוך הוא לא כשאני נכתב אני נקרא, נכתב אני ביו"ד ה"א ונקרא אני באל"ף דל"ת [בהעלמה, וכתיב זה זכרי דמשמע קרייה ולא העלמה] ע"כ. וידוע כי הנסים הנגלים הם על ידי שם הוי"ה, שהוא מהוה כל היות ומשדד כרצונו (עיין בני יששכר כסלו ד-ג), ונראה דנסים הנסתרים הם מהנעלם של שם הוי"ה, שהוא שם אדני, כי לא ניכר בחיצוניותו היד ה' אלא היא בהעלם. ואם כן נס פורים שהיה בתוך הטבע נס נסתר, זה מתעורר מזה 'זכרי' לדור דור. על כן הימים הללו מסוגלים לנסים נסתרים, והימים האלה 'נזכרים', שמתעוררים מזה זכרי, והם נעשים בכל דור ודור.

*

והנה קראו לימים האלה פורים על שם הפור (אסתר ט-כו), כי מי שבא להכרה שגם הטבע מושגח מה', ומשדד אותו כרצונו, אז משליך כל יהבו על ה', ומפיל עצמו על גורל ה', כי בדבר שאין האדם מבין לא יאמר הכרעתו, אלא יסמוך עצמו על המבין, שזהו הקב"ה המנהיג עולמו כרצונו, ולא עזב השגחתו ממנו לרגע, ולכן קורין אותו פורים על שם הגורל.

ולא עוד אלא שהמביט למפרע מה היה ענינו של גורל המן, אם היתה לטובתן של ישראל או לא, מתגלה למפרע שנתהוה בזה טובה עצומה במה שהפיל הגורל, כי סופו הרי לא נהרג אף אחד מישראל, אלא שהיה דמיון של רעה לפניו, אבל לאמיתו נהפוך הוא, ועשו על ידי זה בשונאיהם כרצונם, להרוג חמש ושבעים אלף עמלקים. ומה גם שנתהוה מזה ימי שמחה לעולם, ימי הפורים האלה, ומזה יכיר שהכל הוא לטובה, גם מה שהיה נראה לפי ראות עינים לרעה. ולכן 'קראו להימים האלה פורים